



JUKKA TUOMISTO

Turkulaisille koulutussosiologeille

Osallistumistutkimuksen kehitystä koskevassa katsauksessani (Aikuiskasvatus 1/94) käsitteelin myös turkulaisen tutkijaryhmän (Risto Rinne, Osmo Kivinen ja Sakari Ahola) raporttia "Aikuisten kouluttautuminen Suomessa". Yksinkertaisuuden vuoksi käytän heistä jatkossakin nimitystä "turkulaiset", vaikka Risto Rinne onkin jo tällä hetkellä Tampereen yliopiston palkkalistoilla. Tekijät eivät näköjään arvioistani pitäneet, koska laativat siitä oman kitkeränsävyisen vastineensa (Aikuiskasvatus 2/94). Siitä muutama sana.

Esinnäkin arvioni ei omasta mielestäni ollut niin tyrmävä kuin miksi turkulaiset ovat sen näköjään kokeneet ja tulkinneet. Eli näyttää siltä, että tulkinnoilla on oma merkityksensä kaikessa - ja ilmeisesti erityisesti tieteellisyyteen pyrkivässä keskustelussa. Myönnettäköön, että juttuni kirjaa koskeva osa käsittelee liikaa yksityiskohtia, olisi pitänyt keskittyä vain päälinjoihin, varsinkin kun en turkulaisten mielestä edes ymmärtänyt näitä yksityiskohtia. Johtuiko se siten viestin lähettäjältä vai vastaanottajasta jääköön tässä tarkemmin pohtimatta.

Aluksi en kyllä malta olla mainitsematta sitä, että turkulaisten laskuharjoitukset ovat edelleen paikallaan, sillä heidän saamansa vastausprosentti (80) ei ole oikea. - No kysymys ei sentään ole laskuvirheestä, vaan siitä, että he eivät ole ottaneet laskelmassaan huomioon "luonnollista katoa" kuten yleensä tehdään ja kuten tilastokeskus on tehnyt raportissaan. Tässä tapauksessa vastausprosentin (82 %) olisi voinut selvittää pelkällä lukutaidolla, sillä se oli kerrottu minun juttuni alkuosassa. Muuten olen edelleenkin sitä mieltä, että kyllä tällaisen tutkimuksen peruslähtökohtien tulee olla aina mukana tutkimusraportissa.

Kirjoittajien mukaan elättelen "vaaleanpu-naista unelmaa" yksilöiden vapaasta sivistyksestä. He ovat oikeassa. Unelmani kanssa en ole kuitenkaan yksin, sehän on ollut lähtökoh-tana koko länsimaiselle kulttuurillemme ja se on innostanut enemmän tai vähemmän useimpia kasvatusajatteliijoita. Historia kuitenkin osoit-taa, että sen saavuttaminen on vaikeaa, ellei pe-räti mahdotonta. Siitä huolimatta siitä luopumi-seen ei liene mitään syytä.

Ei vapaa sivistystyö ole mitään epämääräistä haihattelua, kuten turkulaiset antavat ymmär-tää, vaan mitä suurimmassa määrin yhteiskun-nallista toimintaa. Sitä voi myös tutkia sosiolo-gisesti. Kun yhteiskuntatieteilijät tutkivat esim. kansanliikkeitä, he lähestyvät asioita pitkälti sa-masta näkökulmasta kuin vapaan sivistystyön tutkijat.

Kansanliikkeet ovat toisaalta yhteiskunnallisten rakenteiden tuotteita, toisaalta yksilöt ja ryh-mät pyrkivät niiden kautta muuttamaan näitä ra-kenteita. Esim. järjestömuotoisessa opiskelussa on aivan samasta asiasta kysymys. Osa aikuis-kasvatuksesta on siis lähempänä kansanliikkeitä kuin koulua. Tätä turkulaiset eivät halua ymmärtää/myöntää. Tällaisen toiminnan selittämi-nen pelkästään yhteiskunnan rakenteisiin - jo-ko taloudellisiin tai kulttuurisiin - vetoamalla on varsin mekaanista strukturalismia.

Kirjoittajat ovat väärässä, kun he väittävät, et-tä suljen silmäni yhteiskunnan reaalilta kehi-tyskuluilta. Päinvastoin, lähes kaikissa tutki-muksissani olen korostanut yhteiskunnallisten realiteettien keskeistä merkitystä aikuisten opinnollisessa käyttäytymisessä. Olen jatkuvasti kritisoinut käsitystä, jonka mukaan opiskelu on vain yksilön omasta tahdosta kiinni. En usko,



että meillä on kovinkaan suuria erimielisyyksiä tässä suhteessa. Toisaalta näen kyllä yksilöillä ja ryhmillä olevan tietyissä rajoissa mahdollisuuksia ylittää tai muuttaa ainakin jossakin määrin näitä yhteiskunnallisia realiteetteja. Minua kiinnostaa erityisesti, mikä on yhteiskunnallisten ja yksilöllisten tekijöiden keskinäinen suhde aikuisten tehdessä opiskeluun liittyviä päätöksiään. Turkulaisten ja minun välinen ero on ilmeisesti lähinnä painotuksessa, turkulaiset haluavat tarkastella asioita pelkästään rakenteellisista näkökulmista, minä haluaisin yhdistää yksilöiden omat tulkinnat yhteiskunnan historiallis-rakenteellisiin tekijöihin ja tarkastella aikuisten opiskelua näin koko heidän elämänkokonaisuudessaan.

Allardt kritisoi jokin aika sitten laadullisia tutkimusmenetelmiä todeten, että rakenteissa riittää edelleen sosiologeille tutkimista. Tämä pitää varmasti paikkansa, mutta tämän asian tiedostaminen ei saa merkitä muunlaisen tutkimuksen vähättelyä. Kun samat rakenteet on paljastettu alan tutkimuksissa toistuvasti moneen kertaan, niin ainakin minulla herää kysymys, mikä nämä rakenteet pitää pystyssä ja edelleen, mitkä ovat ne mekanismit, jotka ylläpitävät ihmisten mielissä näitä rakenteita. Tällaisten kysymysten tutkimiseen tarvitaan mahdollisimman monenlaisia tutkimuksellisia lähestymistapoja, myös laadullisia. Yhden tutkimussuuntauksen julistaminen ainoaksi oikeaksi ei voi olla pitemmän päälle järkevää.

Suhtautumiseni kohorttitutkimukseen oli kieltämättä liian kyyninen, kyllä tällaisilla aika-arja-analyysillä on varmasti tieteellistä mielenkiintoa. Turkulaiset ovat aivan oikeassa, kun toteavat, että muutaman hengen haastattelu ei voi korvata tällaista rakenteellista analyysyä. Toisaalta niitä muutaman hengen syvähaastattelujakin tarvitaan, jotta käsityksemme koulutuksen merkityksestä yksilön elämänuralla syvenisi. Molemmiin parempi, nämä erilaiset lähestymistavat täydentävät mainiosti toisiaan.

Udesta aikuiskoulutusstrategiasta todettakoon, että olen turkulaisten kanssa aivan samaa mieltä yhteiskunnan reaalista kehityskuluista ja sen vaikutuksesta harjoitettuun aikuiskoulutuspolitiikkaan. Työelämä- ja ammattiorientoitunut koulutus, jota ei aikaisemmin ha-

luttu katsoa edes aikuiskasvatukseen kuuluvaksi on laajentunut niin, että se muodostaa tällä hetkellä keskeisen osan kaikkien kehittyneiden teollisuusmaiden aikuiskasvatuksesta. Lienee mahdotonta sanoa, mistä tämä muutos sai täsmällisesti alkunsa ja kenen/keiden ansioksi/syyksi viimeaikainen kehitys on pantava. Perusajatukset keksittiin lähes samanaikaisesti usealla eri taholla, kuten turkulaiset toteavat ja kuten esimerkiksi Aulis Alanen on erinomaisessa artikkelissaan todennut (Alanen 1981).

Mainitsin Lengrandin vain yhtenä esimerkkinä tämän ajattelun varhaisimmista esittäjistä. Hänen muistiollaan oli sikäli ehkä tavanomaista suurempi merkitys, että se levisi hyvin nopeasti ympäri maailmaa. Siinä mielessä muistio ei ole kovin "edustava", että markkinaperusteinen aikuiskoulutuspolitiikka ei esiintynyt siinä vielä juuri lainkaan, korkeintaan piilevänä. Myöhemmin markkinaperusteisuus, eli taloudelliset realiteetit ovat osoittautuneet tässä kehityksessä humanistisia tavoitteita voimakkaammiksi ja keskeisimmiksi muutosvoimiksi. (ks. Tuijnman 1993).

Päinvastoin kuin turkulaiset toteavat, en moi ti heitä liian yhteiskuntakeskeisestä ja koulutus-sosiologisesta tutkimusotteesta. Totean mm.: "Tutkimuksen keskeisin ansio lienee se, että siinä tarkastellaan aikuiskasvatusta kytkeytyneenä yhteiskunnan tuotantoelämään ja työmarkkinapolitiikkaan." Toivoin vain, että he olisivat syventäneet tutkimusotettaan jollakin alueella. Nyt esitys jää jossain määrin hajanaiseksi. Suositellen kuitenkin lämpimästi sen lukemista jokaiselle aikuiskasvatuksesta kiinnostuneelle.

KIRJALLISUUTTA

Alanen, Aulis 1981. Elinikäinen kasvatusta – Jatkuva kasvatusta – Jaksoittaiskoulutus. Teoksessa Alanen & Sihvon (toim.) Elinikäinen kasvatusta. Porvoo; Gaudeamus.

Tuijnman, A. L. 1992. Paradigm shifts in adult education. Teoksessa Tuijnman & Kamp (toim.), Learning Across the Lifespan. Oxford; Pergamon Press.